

Uwarunkowania przewagi kandydatów w wyborach bezpośrednich do gminnej egzekutywy*

SŁAWOMIR BARTNICKI

Uniwersytet w Białymstoku, Instytut Socjologii
e-mail: s.bartnicki(at)uwb.edu.pl

Słowa kluczowe egzekutywa gminna, inkumbenci, inkumbenci wielokadencyjni

Abstrakt W artykule przedstawiono sposób, w jaki czynniki, które można uznawać za istotne, wpływają na przewagę kandydatów w wyborach bezpośrednich do gminnej egzekutywy. Analizę pod tym kątem, przy zastosowaniu regresji wielorakiej, przeprowadzono w zakresie wyborów w latach 2006, 2010 i 2014. Wyniki analizy sugerują m.in., że wśród inkumbentów najwyższą przewagę uzyskują ubiegający się po raz pierwszy o reelekcję.

Determinants of candidate advantage in communal executive direct elections

Keywords communal executive, incumbents, multi-term incumbents

Abstract The article shows how the factors that can be regarded as significant influence the advantage of particular candidates in communal executive direct elections. Multiple regression analysis was performed to investigate this issue for elections which took place in 2006, 2010 and 2014. The outcome of the analysis suggests among others that those who apply for re-election for the first time have the greatest advantage over the other incumbents.

Wprowadzenie

Czwarta elekcja wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w trybie wyborów bezpośrednich w 2014 roku rodzi pytania o czynniki wspierające i utrudniające wyborcze sukcesy. Pytania takie są uzasadnione choćby w kontekście cały czas aktywnego dyskursu dotyczącego ograniczenia dopuszczalnej liczby kadencji w tej grupie stanowisk. Poza tym czwarte już wybory organu wykonawczego gminy, organizowane w zasadzie w trybie okręgów jednomandatowych

* Artykuł jest efektem grantu finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nr 2014/13/D/HS5/02010, pod tytułem: *Uwarunkowania reelekcji egzekutywy gminnej po 2002 roku w Polsce*.

(gmina), pozwalają na dość obiektywną analizę determinant poparcia wyborczego inkumbentów i pretendentów w poszczególnych wyborach z uwzględnieniem z jednej strony cech kandydatów, a z drugiej cech gmin. W tym zakresie jest wiele do odkrycia, tym bardziej że problematyka ta jak dotychczas nie poddawała się penetracji. Szczególnie interesujące w tym kontekście jest choćby określenie tego, jak radzą sobie (wielokadencyjni) inkumbenci. Czy są w stanie kumulować poparcie z wyborów na wybory, czy poddani są oddziaływaniu znanego gdzie indziej zjawiska *sophomore surge*? Umacnianie się inkumbentów może bowiem rodzić kontrowersje (Stonecash, 2008, s. 3 i n.) i być interpretowane jako skutek niewłaściwego zaprojektowania mechanizmów demokratycznej reprezentacji i zablokowania wymiany elit z powodu aktywności samych inkumbentów. W tym kontekście możemy też pytać o oddziaływanie wielu innych czynników, które mogą mieć moc sprawczą w dookreślaniu przewagi kandydatów na tego typu stanowiska.

W dalszej części artykułu scharakteryzowano spotykane w literaturze przedmiotu uwarunkowania i wyjaśnienia dynamiki zjawiska *incumbency advantage*, zaprezentowano metodologię i przyjmowane założenia, scharakteryzowano bazę danych, na której prowadzona jest bieżąca analiza, oraz przedstawiono wyniki analizy i wnioski.

Uwarunkowania *incumbency advantage*

Na ogół w wyborach demokratycznych na stanowiska różnych szczebli władzy wygrywają ubiegający się o reelekcję, czyli inkumbenci. Mamy wówczas do czynienia z *incumbency advantage*. Zjawisko przeciwne, czyli *incumbency disadvantage*, występuje rzadziej i oznacza, że inkumbentów pokonują pretendenci. Sytuacje takie obserwowane są m.in. w wyborach lokalnych w Brazylii (Titunck, 2011; Brambor, Ceneviva, 2011), w Zambii (Macdonald, 2014) czy też w wyborach władz centralnych w Indiach (Uppal, 2009; Duraisamy, Lemennicier, Khouri, 2014). Przyczyną *incumbency disadvantage* są niskie dochody ludności w połączeniu z niewydolnością gospodarczą i niemocą rządzących w zakresie poprawy tego stanu rzeczy (Macdonald, 2014). Zjawisko to ma tendencję do występowania w krajach rozwijających się (Titunick, 2011).

Częściej jednak spotkamy *incumbency advantage* niż *disadvantage*. Informacje o przewadze inkumbentów w rozmaitych typach wyborów płyną z różnych stron świata. Dominacja inkumbentów przejawia się tak w wyborach centralnych, np. (Lee, 2008; Gelman, King, 1990; Stonecash, 2008), jak i w lokalnych, np. (Krebs, 1998; Trounstone, 2011). Skala tej dominacji jest znaczna, np. we władzach centralnych w USA ok. 90% wygrywających wybory to inkumbenci (Levit, Wolfram, 1997). Podobnie jest tam w wyborach lokalnych czy w Kanadzie (np. Moore, McGregor, Stephenson, 2015). W Polsce w analizowanym typie wyborów, licząc od 2002 roku, około dziesięciu na dziesięciu wygrywających wybory poprzednie kandyduje w wyborach kolejnych oraz około siedmiu na dziesięciu wygrywających wybory poprzednie wygrywa w wyborach kolejnych (dane w załączniku 1). Od wyborów w 2006 roku do ostatnich w 2014 odsetek uzyskujących reelekcję inkumbentów na stanowiskach gminnej egzekutywy waha się od nieco ponad 70% w wyborach w 2010 roku, które były dla inkumbentów najbardziej pomyślne, do 65% w ostatnich wyborach, najmniej przychylnych dla inkumbentów.

Przyczyny *incumbency advantage* są dość oczywiste. Rządzący z racji pełnienia swojej funkcji mają do dyspozycji rzadkie zasoby (Lee, 2008), czego nie mają pretendenci. Możemy tu wskazywać np. choćby na możliwości decyzyjne w ramach wyboru adresatów redystrybucji środków, zwiększoną obecność w mediach, spotkania z wyborcami z racji pełnienia swojej funkcji czy nabywanie fachowej wiedzy w trakcie trwania kadencji dotyczącej administracji lub marketingu politycznego.

Strukturalna przewaga inkumbentów jest również produktem wyborców oraz społeczności i może nieco inaczej manifestować się w małych zbiorowościach, a nieco inaczej w przypadku dużych gmin. Przyjrzyjmy się zatem uwarunkowaniom losów inkumbentów w zależności od wielkości gminy, ale i sposobu podejmowania decyzji przez wyborców.

W wyborach lokalnych zachowania wyborcze głosujących mają być uzależnione od tego, czy wśród kandydatów jest inkumbent, czy też wybory przebiegają w trybie tzw. *open race*. Jeżeli inkumbent ubiega się o reelekcję, to kampania wyborcza będzie mniej absorbować uwagę wyborców, decyzja w sprawie głosowania podejmowana jest wcześniej i jest bardziej stabilna niż w przypadku odwrotnym, kiedy inkumbenta nie ma wśród kandydatów (Moore, McGregor, Stephenson, 2015). Znajdujemy w tym analogię z wcześniejszymi doniesieniami sugerującymi głosowanie retrospektywne i to, że wyborcy swoje decyzje opierają w większym zakresie na wydarzeniach z przeszłości, niż na tym, co może się zdarzyć w przyszłości (Fiorina, 1981). Inkumbenci w takiej sytuacji będą bliżsi wyborcom, bo łatwiej poddają się ocenie niż pretendenci, o których trudniej wydać opinię, ponieważ wymaga to gromadzenia i analizowania informacji. Obecność inkumbenta w wyborach lokalnych ułatwia decyzję wyborczą również z tego względu, że w wyborach tego typu często brakuje dla wyborcy wyraźnego identyfikatora, jakim jest afiliacja partyjna (Hajnal, Lewis, Louch, 2002). W rodzimych wyborach gminnej egzekutywy i legislatury, ale też w takich wyborach w USA czy Kanadzie, kandydaci reprezentujący partie polityczne należą do mniejszości (Trounstine, 2011; Moore, McGregor, Stephenson, 2015; Oliver, Ha, Callen, 2012). Wyborcy, decydując za pomocą uproszczeń, stereotypów, wybierają inkumbenta nie jako opcję najlepszą, ale najłatwiejszą w wyborze.

W ten sposób w wyborach lokalnych decydować mogą nie tylko wyborcy słabo zorientowani w problematyce politycznej (*low information voters*), wybory te mają być też często wyborami rozgrywanymi w środowisku ubogim w informacje na temat kandydatów i ich programów wyborczych (*low information environment*). Jeżeli nie ma łatwych identyfikatorów decyzyjnych, jak przynależność partyjna, wskazówką pozostaje rozpoznawalność nazwiska, na co mogą liczyć głównie inkumbenci. Jeżeli zaś w wyborach brakuje inkumbentów, wówczas wyborcy ułatwiają sobie decyzję, koncentrując się na pozostałych łatwo identyfikowalnych sygnałach, jak np. płeć, wiek, pozycja na karcie do głosowania, ale też na stereotypach i identyfikacjach grupowych (Marcinkiewicz, Stegmaier, 2015; Matson, Fine, 2006).

Z jednej strony wybory lokalne są trudne dla wybierających, kandydaci nie są bowiem prezentowani w mediach ponadlokalnych, ponieważ wiąże się to z kosztami. W percepcji wyborcy wyższe miejsce zajmować może polityk rządowy niż lokalny reprezentant. Taka sytuacja jest tym bardziej prawdopodobna, im większa jest ludnościowo gmina. Może to tłumaczyć

stosunkowo wysokie szanse inkumbentów w dużych ośrodkach w porównaniu z mniejszymi (Kushner, Siegel, Stanwick, 1997). Szanse inkumbentów mają rosnąć w miarę wzrostu wielkości populacji oraz spadku jej zróżnicowania (Oliver, Ha, 2007, s. 404). Z drugiej strony, im mniejsza gmina, tym większe prawdopodobieństwo, że wyborcy osobiście znają swoich reprezentantów, a kwestie podnoszone w wyborach są im bliższe, co może przekładać się na większe wsparcie pretendentów (Oliver, Ha, 2007, s. 404). Mniejsza ludnościowo gmina oferuje również inkumbentom możliwości promocji siebie, co może być skuteczne w warunkach niskiej frekwencji wyborczej (Trounstine, 2016).

Jak już sugerowano, inkumbenci z racji pełnionych funkcji mają przewagę strukturalną nad pretendentami. Co równie oczywiste, przewaga ta może być dodatkowo zwiększana przez intencjonalne działania rządzących, które mogą wykraczać poza zakres ram prawnych i dobrych obyczajów. Przyjrzyjmy się zatem niektórym uwarunkowaniom pozastrukturalnym, które rządzący mogą aktywować, aby zwiększać swoje szanse reelekcji w różnych typach wyborów.

Wśród takich czynników wskazywać można na manipulowanie przez rządzących informacjami o własnej osobie i swoich osiągnięciach, z wykorzystaniem różnych mediów. Przykładowo, w Brazylii stwierdzono, że kontrolowanie lokalnych stacji radiowych zwiększa szanse sukcesu w wyborach lokalnych (Boas, Hidalgo, 2011). Inną postacią takie działania przybierać będą w dużych ośrodkach, a nieco inną w małych gminach. Może to wzmacniać głosowanie retrospektywne.

Innym sposobem zwiększania przewagi inkumbentów może być tworzenie przez nich sieci klientelistycznych. Rządzący, w celu maksymalizacji szans reelekcji, mogą wikłać się w różne typy dostępnych zależności klientelistycznych, pośród których, ze względu na typ związku (indywidualne, grupowe) i jego asymetrię (mała, duża), wymienić można: klientelizm indywidualny i masowy oraz kronizm i parantelizm (Własiuk, 2011). W tych relacjach rządzący mogą występować tak w roli patronów, jak i klientów. Rolę patrona przyjmować mogą wobec wyborców (klientelizm indywidualny i masowy), wśród których, teoretycznie za redystrybucję różnorodnych dóbr, usług, korzyści, kupują np. lojalność polityczną (Gadowska, 2002). Rolę klienta, hipotetycznie, odgrywać mogą wobec aktorów ze sfery gospodarczej, ale i politycznej, np. wobec osób lokowanych wyżej w hierarchii partyjnej. Warto nadmienić, że w niektórych analizach w Polsce wielokadencyjne sprawowanie funkcji przez reprezentanta gminnej egzekutywy uzasadniane bywa domniemywaniem występowania relacji klientelistycznych (Bober i in., 2013).

Jeszcze innym sposobem na zwiększanie szans ponownego wyboru jest uciekanie się przez rządzących do manipulacji budżetem (Veiga, Veiga, 2007) albo jego składowymi (Benito, Bastiada, Vicente, 2013), do czego politycy mają inklinacje pod każdą szerokością geograficzną (Macdonald, 2014) i co wiązać się może z działaniami scharakteryzowanymi powyżej.

Podsumowując, szanse inkumbentów na ponowny wybór są z reguły wyższe, co wynika z synergii dwóch czynników: 1) zachowań wyborców (np. głosowanie retrospektywne, preferowanie w wyborze inkumbentów); 2) przewagi strukturalnej, którą mają inkumbenci i która może być dodatkowo rozbudowywana wskutek ich celowych działań. Wzmacnianie przewagi strukturalnej inkumbentów przez nich samych nie poddaje się z kolei ani łatwej kontroli, ani

łatwej ocenie. Wiemy bowiem, że łańcuch delegacji władzy ma liczne luki i wady (Herbut, 2008), z kolei taka ocena narażona jest na oddziaływanie kontekstu kulturowego oraz tempa i zakresu zmian polityczno-gospodarczych, co ujawnia się np. w zakresie problemów z jednoznaczną delimitacją tego, co publiczne, od tego, co prywatne (Johnston, 2005, s. 11).

Szansę inkumbentów współokreśla także ludnościowa wielkość gminy. Generalnie, inkumbenci mogą mieć większe szanse na reelekcje w dużych i małych ludnościowo gminach, gdzie frekwencja jest relatywnie niska (Oliver, Ha, 2007); (Trounstone, 2016).

Metodologia

Analiza uwarunkowań poparcia i szans sukcesu wyborczego w wyborach lokalnych przebiegać ma na ogół z wykorzystaniem prostych metod (Marshall, Shah, Ruhil, 2011). W tym zakresie możemy dostrzec głównie dwie klasy metod wykorzystywane w trochę innych celach. Pierwsza to regresja nieciągła (łamana) – Regression Discontinuity Design (RDD), stosowana w celu określenia wielkości efektu *incumbency advantage*. Wprowadzona została do analiz zjawisk społecznych przez Thistlethwaite'a i Campbella (1960), a w zakresie weryfikacji *incumbency advantage* zastosowana początkowo przez Lee (2001, 2008), a w dalszej kolejności przez liczne grono badaczy, np. Butler (2009), Duraisamy, Lemennicier, Khouri (2014), Uppal (2009), Titunik (2011), Trounstone (2011), Macdonald (2014). W zakresie tej klasy metod zmienną wejściową (niezależną) pozostaje najczęściej przewaga kandydata, operacjonalizowana analogicznie lub w sposób zbliżony jak w bieżącej analizie, w której ta zmienna odgrywa akurat rolę zmiennej zależnej, co scharakteryzowano w dalszej części.

Druga klasa metod bazuje na ogólnych i uogólnionych modelach liniowych, stosowanych np. w celu określania czynników budujących różnie rozumiany i operacjonalizowany sukces kandydata w wyborach lokalnych prowadzonych np. w ordynacji większościowej, której skutki są zdecydowanie „wygodniejsze” w analizach. Zmienne zależne to przykładowo różnie kompilowana wartość bezwzględna głosów oddawanych na kandydata (*vote share*), (Krebs, 1998), prawdopodobieństwo ubiegania się o reelekcję (Castro, Martins, 2011), determinanty reelekcji (Sarpietro, 2014), a w tym przypadku przewaga kandydata (*vote margin: MV*). Z kolei zmienne niezależne to zestaw cech charakteryzujących kandydatów i ich okręgi wyborcze (gminy), z ewentualnym uwzględnieniem natężenia różnych cech w większych jeszcze niż gmina obszarach. W zakres tych pierwszych wpisują się: status inkumbenta, liczba kadencji na stanowisku, o które kandydat ubiega się ponownie, wydatki na kampanię wyborczą, reklama w różnego rodzaju nośnikach, wiek, płeć, pochodzenie etniczne, wykonywany zawód i doświadczenie zawodowe, wcześniejsze piastowanie stanowisk w administracji i inne (np. Taylor, McEleney, 2015). Z kolei w zakres drugich wpisywać możemy różne zmienne oddające kondycję ekonomiczną gmin (np. klasyczne trio, czyli różnie operacjonalizowane: poziom bezrobocia, PKB *per capita* i poziom inflacji), co weryfikuje tzw. głosowanie ekonomiczne, ale też starania inkumbentów o podwyższenie prawdopodobieństwa reelekcji poprzez uciekanie się przez nich do

różnorodnych manipulacji budżetowych określanych łagodnie mianem tzw. politycznego cyklu budżetowego (Political Business Cycle).

W bieżącym dowodzeniu zastosujemy regresję wieloraką, gdzie zmienną zależną, jak wspomniano, jest przewaga kandydata w określonych wyborach (*vote margin* – MV). Wartość tej zmiennej określa pozycję każdego kandydata w otoczeniu wszystkich pozostałych kandydatów w danej gminie, w określonych wyborach (w latach 2006, 2010 i 2014), do stanowiska reprezentanta gminnej egzekutywy. Jeżeli w określonych wyborach i w określonej gminie starcie rozstrzygnięto w pierwszej turze, wówczas MV dla przegrywających to różnica punktów procentowych każdego przegrywającego (*vote share*) i punktów procentowych wypracowanych przez zwycięzcę. Z kolei wartość MV zwycięzcy w takiej sytuacji to różnica jego/jej punktów procentowych i punktów, jakie uzyskał najsilniejszy przeciwnik. W przypadku, kiedy odbyła się druga tura, MV przegrywających w pierwszej i w drugiej turze to różnica punktów procentowych przez nich zdobytych i punktów zgromadzonych przez wygrywającego w niej. Wówczas MV dla zwycięzcy z drugiej tury to różnica jego/jej punktów procentowych i konkurenta/konkurentki z drugiej tury. W ten sposób wartości MV dla zwyciężających będą zawsze dodatnie, a dla przegrywających zawsze ujemne, bez względu na to, czy druga tura się odbyła, czy też nie. Jeżeli w określonych wyborach w danej gminie wybory miały charakter plebiscytu (jeden kandydujący), wówczas MV dla takiego kandydata to punkty procentowe przez niego zdobyte minus 50. Podsumowując, wartość MV na poziomie np. 5 oznacza, że zwycięzcę od najsilniejszego konkurenta dzielił taki właśnie dystans w punktach procentowych oddanych głosów, bez względu na fakt, czy druga tura się odbyła, czy też nie. W przypadku kandydatów wyłanianych w wyborach plebiscytowych ich wartości MV wskazują na dystans dzielący ich od wymaganego do osiągnięcia progu głosów. Sumaryczne statystyki tej zmiennej wykazano w załączniku 2.

Założenia

Powyżej wskazano katalog czynników, które często odgrywają rolę zmiennych niezależnych w analizach siły kandydata (Krebs, 1998); (Kushner i in., 1997); (Taylor, McEleney, 2015). W bieżącej analizie uwarunkowań przewagi kandydatów w wyborach bezpośrednich do gminnej egzekutywy za stosowane uznano przetestowanie wpływu na przewagę kandydata takich zmiennych, jak status inkumbenta z dookreśloną liczbą kadencji na stanowisku od 2002 roku licząc, liczba konkurentów w wyborach, formalna afiliacja komitetu wyborczego kandydata oraz płeć kandydującej osoby.

Pierwsza hipoteza zakłada, że status inkumbenta w największym zakresie pozytywnie określa przewagę kandydata. Zakładamy przy tym występowanie efektu *sophomore surge*, co oznacza, że ubieganie się o reelekcję po raz pierwszy wiąże się z najwyższą przewagą nad rywalami. Przyjmowanie dominacji inkumbentów w zakresie przewagi kandydata wynika z wcześniejszego dowodzenia. Z kolei *sophomore surge* uchodzi za jedno z dwóch najczęściej obserwowanych tendencji w zakresie *incumbency advantage*. Prosty tryb wyborczy ordynacji większościowej

i znaczące zagospodarowanie percepcji wyborców przez elekcje gminnej egzekutywy sugerują odnotowanie *sophomore surge*.

Hipoteza druga przyjmuje, że liczba konkurentów w starciu wyborczym będzie ograniczać przewagę kandydata. Założenie w takim kształcie wynika z mechaniki głosowania. Nawet kandydaci z symbolicznym poparciem, których z analizy nie usuwano, będą efektywnie wpływać na ciężar przewagi zwycięzców. Dodatkowo, jak dotąd, wzrost liczby kandydatów w wyborach gminnej egzekutywy pociąga za sobą wzrost zainteresowania wyborców wyrażony wzrostem frekwencji wyborczej w wyborach lokalnych. Podobna tendencja odnotowywana jest również w innych krajach (Breux, Couture, Goodman, 2015). Liczba konkurentów/kandydatów to także istotna zmienna w tej grupie analiz (Krebs, 1998); (Kushner i in., 1997); (Taylor, McEleney, 2015).

Trzecia hipoteza przyjmuje, że oficjalna afiliacja komitetu wyborczego określona jako partyjna ograniczać będzie przewagę kandydatów. Afiliacja partyjna komitetu wyborczego kandydata w danych wyborach oznacza, że kandydat ubiega się o stanowisko pod szyldem komitetu partii politycznej lub koalicji partii politycznych. Komitety występujące pod nazwą komitetów wyborców i organizacji traktowane są jako komitety bezpartyjne. Jednocześnie taki sposób operacjonalizacji jest niedoskonały. Kandydat z oficjalną afiliacją komitetu bezpartyjnego (wyborców lub organizacji) może należeć do partii politycznej i mieć jej poparcie. Gra polityczna na poziomie gmin jest tu jednak bagatelizowana, wyborcy mogą nie odnotowywać jej niuansów i kierować się najłatwiej dostrzegalnym identyfikatorem, czyli oficjalną afiliacją komitetu. Założenie o braku preferencji wyborców dla kandydatów partyjnych w wyborach gminnej egzekutywy wynika po pierwsze z analizy zgromadzonych danych, a po drugie, z doniesień badawczych charakteryzujących ten zakres problemowy w Polsce (Adamowicz, 2015, s. 96); (Gendźwiłł, 2010); (Łukowski, 2012). Generalnie, bezpartyjność z wyborów na wybory ma być niwelowana (Gendźwiłł, Żółtak, 2012) i instytucjonalizowana w dużych ośrodkach (Gendźwiłł, 2010).

Czwarta hipoteza przyjmuje, że przewagę kandydujących określać będzie również ich płeć. W przypadku mężczyzn powinno się uzyskiwać wzrost przewagi, a w przypadku kobiet jej spadek. W dotychczasowych wyborach bezpośrednich gminnej egzekutywy udział kobiet jest marginalny. Z reguły kobiety rzadziej wygrywają, trudniej im uzyskiwać reelekcję i wykazują niższą niż mężczyźni przewagę nad pozostałymi kandydatami, najtrudniej zdobyć im władzę wykonawczą w największych gminach, a najbardziej inkluzywne pod tym względem w każdym wyborach są gminy wiejskie.

Zmienne niezależne podlegające operacjonalizacji:

H1.1: status inkumbenta – zwycięstwo w poprzednich wyborach i kandydowanie w kolejnych, oznaczany przez 1, pozostałe przypadki przez 0;

H1.2: status inkumbenta z dookreślonym stażem na stanowisku (liczbą dotychczasowych kadencji) – ubiegający się o reelekcję po raz pierwszy, drugi i trzeci oznaczani przez 1, pozostałe przypadki przez 0;

H2: liczba konkurentów – to liczba kandydatów w danych wyborach minus 1;

- H3: oficjalna afiliacja komitetu wyborczego kandydata – afiliacja bezpartyjna (komitety wyborców i organizacji) oznaczana przez 1, pozostałe przypadki przez 0;
 H4: płeć – mężczyźni oznaczani przez 1, kobiety przez 0.

Dane

Baza danych do analizy składa się z obserwacji tworzonych przez wszystkie starty kandydatów w wyborach bezpośrednich do stanowisk przedstawiciela gminnej egzekutywy w latach 2002, 2006, 2010 i 2014. Starty kandydatów (sytuacje wyborcze) nie są jednak obserwowane we wszystkich gminach. Z analizy wykluczono kandydatów startujących w wyborach bezpośrednich w tych gminach, w których, kiedykolwiek (2002, 2006, 2010 i/lub w 2014) wystąpiła jedna z dwóch sytuacji: a) wyboru reprezentanta gminnej egzekutywy dokonywała rada gminy lub b) wybory reprezentanta gminnej egzekutywy odbywały się w trzeciej turze. Przyczyną pierwszego zdarzenia jest niez uzyskanie wymaganej liczby głosów przez kandydata lub brak kandydatów, a przyczyną drugiego jest wycofanie się jednego z kandydatów przed drugą turą, jeżeli taka w danych wyborach i w danej gminie występuje. W dotychczasowych wyborach bezpośrednich organu wykonawczego gminy takie zdarzenia wystąpiły w 48 gminach. Dlatego z analizy usunięto takie gminy, a tym samym starty kandydatów, które miały w nich miejsce. Ponadto ze względu na zachowanie jednolitości administracyjnej z analizy wykluczono obydwie gminy – Zieloną Górę oraz Jasłiska. Biorąc powyższe pod uwagę, analiza obejmowałaby łącznie starty wyborcze we wszystkich dotychczasowych wyborach bezpośrednich w 2428 gminach, co dawałoby w sumie $N = 33\ 680$ obserwacji dla wszystkich dotychczasowych wyborów bezpośrednich. Jednak ze względu na cele bieżącej analizy w kolejnym kroku wykluczono starty kandydatów w wyborach w 2002 roku, ponieważ jest to rok bazowy dla określenia statusu inkumbenta w wyborach w 2006 roku. Otrzymujemy więc do analizy bazę złożoną z $N = 23\ 519$ startów kandydatów (obserwacji), w wyborach w 2006, 2010 i w 2014 roku. Jeżeli wykreślimy z tego te gminy, w których nie kandydował inkumbent (wybory w trybie tzw. *open race*), to otrzymamy w sumie 20 553 startów kandydatów do analizy w kolejnych wyborach od 2006 roku.

W takim zakresie każdy kandydat startujący kiedykolwiek we wskazanej zbiorowości gmin może być opisywany wieloaspektowo, tak w zakresie cech własnych (np. płeć, wiek, komitet wyborczy, przynależność partyjna, poparcie przez określoną partię polityczną, wykształcenie, posiadanie statusu inkumbenta bądź nie), jak i w zakresie licznych wybranych cech gmin (np. liczba ludności w latach wyborów, dynamika zmiany odsetka przedsiębiorstw publicznych w masie podmiotów gospodarki narodowej ogółem w okresie wybranych kadencji). W ten sposób, dostrzegając różnorodność cech kandydatów i gmin, możliwe jest m.in. wskazywanie determinant odsetków zdobywanych głosów czy, jak w tym przypadku, przewagi kandydatów.

Analiza

Model 1 w tabeli 1 przedstawia analizę przewagi kandydatów w wyborach w latach 2006, 2010 i 2014 łącznie, a modele od 2 do 4 uwarunkowania przewagi kandydatów w poszczególnych

wyborach, kolejno w roku 2006, 2010 i w 2014. Modele uwzględniają jedynie wybory, w których kandydował inkumbent, również te plebiscytowe z jednym kandydatem. W tabeli inkumbenci oznaczani są przez 1, pozostali kandydaci przez 0. W modelu 1, uwzględniającym wszystkie starty wyborcze od 2006 roku, widzimy, że globalnie inkumbenci mogą liczyć na przewagę ponad 50 p.p., każdy konkurent w takich wyborach obniża przewagę o 3,3 p.p., komitety oznaczane jako niepartyjne uzyskują 4,5 p.p. przewagi nad partyjnymi, a mężczyźni globalnie premiovani są przewagą 2,6 p.p. więcej niż kobiety. Jeżeli przyjrzymy się modelom od 2 do 4, pokazującym dynamikę w poszczególnych latach, to stwierdzimy, że inkumbenci byli najsilniejsi w wyborach w 2010 roku (ten model jest również najbardziej efektywny: 57% wyjaśnionej wariancji zmiennej zależnej), a najsłabsi w 2014 roku (ten z kolei model jest najmniej efektywny: 49% wyjaśnionej wariancji). Inne wnioski oferowane przez modele od 2 do 4 to: umacnianie się wpływu konkurentów na ciężar przewagi nad rywalami (od -2,9 do -3,8), umacnianie się komitetów partyjnych i coraz większa „premija” z wyborów na wybory za płęć męską. Szczegóły przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Modele regresji liniowej dla zmiennej zależnej: przewaga kandydata (MV)

	1	2	3	4
Inkumbent (tak = 1; nie = 0)	50,607*** (0,394)	53,213*** (0,687)	54,630*** (0,684)	44,072*** (0,672)
# konkurentów	-3,327*** (0,098)	-2,916*** (0,155)	-3,328*** (0,186)	-3,829*** (0,173)
Komitet bezpartyjny (tak = 1; nie = 0)	4,535*** (0,380)	6,071*** (0,646)	3,341*** (0,661)	3,736*** (0,664)
Płeć (K = 0; M = 1)	2,638*** (0,501)	2,008* (0,928)	2,236* (0,877)	3,629*** (0,807)
Stała	-29,772*** (0,630)	-32,154*** (1,121)	-30,303*** (1,114)	-26,317*** (1,051)
R skorygowany	54%	56%	57%	49%
N	20 553	6 941	6 678	6 934

*** – $p < 0,001$; ** – $p < 0,01$; * – $p < 0,05$.

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW. Podano wartości współczynników niestandardyzowanych, wartości błędu standardowego w nawiasach. Wykluczono gminy, w których nie kandydował inkumbent.

Efekt wpływu stażu inkumbenta na przewagę kandydata we wszystkich analizowanych gminach przedstawiono w modelach 5 i 6, które również uwzględniają jedynie starty w obecności inkumbenta i wybory plebiscytowe, w których kandyduje inkumbent. W modelu 5 zaprezentowano sytuację dla wyborów w roku 2010, a w modelu 6 dla wyborów w roku 2014. Sytuację w roku 2006 opisano już w modelu 2 w tabeli 1, ponieważ wyborami bazowymi określającymi status inkumbenta są te z 2002 roku, wobec czego staż inkumbenta w wyborach w 2006 roku może osiągnąć maksymalną wartość 1 i predykcję w tym względzie wyczerpuje już model 2. W związku z tym w modelu 5, obrazującym sytuację w wyborach w 2010 roku, możemy obserwować dynamikę przewagi inkumbenta w zależności od tego, czy rządzi od 2006 roku

(ubiegający się o drugą kadencję), czy też pozostaje na stanowisku przynajmniej od 2002 roku (ubiegający się trzecią kadencję). Tendencję przewagi kandydata w zależności od stażu na stanowisku i odnotowanie efektu *sophomore surge* najlepiej weryfikować w kilku kolejnych starciach wyborczych rozgrywanych na tych samych zasadach. W tej analizie taką możliwość oferują jedynie ostatnie wybory w 2014 roku (model 6). Wnioski, jakie płyną z modeli 5 i 6, to m.in. niezwiększanie się przewagi inkumbentów w miarę wzrostu liczby ich kadencji oraz najwyższy poziom przewagi przy ubieganiu się o pierwszą reelekcję (drugą kadencję).

Tabela 2. Modele regresji liniowej dla zmiennej zależnej: przewaga kandydata (MV) uwzględniające efekt stażu inkumbenta

	5	6
Inkumbent ubiegający się o drugą kadencję	60,101*** (0,995)	48,911*** (1,024)
Inkumbent ubiegający się o trzecią kadencję	51,738*** (0,780)	43,021*** (1,118)
Inkumbent ubiegający się o czwartą kadencję		41,083*** (0,902)
# konkurentów	-3,421*** (0,185)	-3,911*** (0,173)
Komitet bezpartyjny (tak = 1; nie = 0)	3,396*** (0,658)	3,767*** (0,662)
Płeć (K = 0; M = 1)	2,565** (0,874)	3,882*** (0,806)
Stała	-30,295*** (1,109)	-26,270*** (1,048)
R skorygowany	58%	49%
N	6678	6934

*** – $p < 0,001$; ** – $p < 0,01$; * – $p < 0,05$.

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW. Podano wartości współczynników niestandardowanych, wartości błędu standardowego w nawiasach. Wykluczono gminy, w których nie kandydował inkumbent.

Podsumowując, w każdym modelu wartości wszystkich testowanych predyktorów mają oczekiwany znak i są istotne co najmniej na poziomie $p < 0,05$. Uwzględnienie efektu stażu inkumbenta w modelach 5 i 6 nie powoduje znaczącej poprawy efektywności predykcji.

W sugerowanych modelach nie uwzględniano wpływu podstawowej zmiennej w postaci liczby ludności gminy, dlatego że zmienna liczba konkurentów oferuje większą efektywność modeli. Jednocześnie liczba konkurentów, w każdym wyborach, na średnim poziomie koreluje z liczbą ludności gminy – im większa ludnościowo jednostka, tym więcej tam kandydujących.

Podsumowanie

Generalnie, w skali wszystkich analizowanych gmin status inkumbenta w największym zakresie wyjaśnia przewagę kandydata w wyborach bezpośrednich kierownika gminnej egzekutywy. Na najwyższą przewagę spośród kandydujących we wszystkich analizowanych gminach z reguły mogą liczyć ubiegający się o swoją pierwszą reelekcję (drugą kadencję) – zgodnie z założeniem *sophomore surge*. W praktyce oznacza to najwyższe szanse na reelekcję tej kategorii inkubentów spośród pozostałych kandydatów ze statusem inkumbenta. Na ogół każda kolejna kadencja, od 2002 roku licząc, przyczynia się do wytracania przewagi z tytułu sprawowania władzy. Z reguły najsłabszym inkumbentem będzie ten rządzący w zestawieniu najdłużej, co oczywiście może różnicować się w różnokryterialnych podpopulacjach. Pamiętajmy też, że przewaga kandydata oznacza tu mierzalny zakres dominacji nad najsilniejszym przeciwnikiem, a nie osiągnięty przez zwycięzcę wynik. Niższa przewaga inkubentów o określonym stażu na stanowisku oznacza zmniejszenie dominacji nad najsilniejszym konkurentem, a nie porażkę wyborczą.

Należy również uwzględnić, że pełnowymiarowe porównanie dotyczy w tym przypadku trzech starć wyborów bezpośrednich. Takie porównania w przypadku USA, skąd mamy najwięcej tego typu doniesień, zawierają kilkadziesiąt zdarzeń wyborczych, toteż niemożliwe jest wyznaczenie w tym zakresie trwałej tendencji. Rokiem bazowym dla określenia statusu inkumbenta są pierwsze wybory bezpośrednie w 2002 roku, choć w tych wyborach ok. 60% wygrywających miało status inkumbenta z wcześniejszych wyborów pośrednich. Dodatkowo, wybory w 2014 roku okazały się najmniej łaskawe dla inkubentów, których najmniej w tych wyborach uzyskało reelekcję, od 2002 roku licząc.

W dalszej kolejności pozostaje przeanalizować, czy i w jakim zakresie przewaga kandydata oraz jego siła podlegają moderacjom subpopulacyjnym oraz jakie cechy lokalnych społeczności okazują się efektywnymi predyktorami takich zmienności.

Załącznik 1. Liczebność i odsetki kandydujących w wyborach bezpośrednich do stanowiska gminnej egzekutywy, z uwzględnieniem proporcji kandydujących i wygrywających w wyborach kolejnych ze względu na wynik osiągnięty w wyborach poprzednich. Wykazano wszystkie zakwalifikowane starty w wyborach bezpośrednich
N = 33680, dla N = 2428 gmin

	Przegrywający Wt = 0		Wygrywający Wt = 1	
	N	%	N	%
Wszystkie starty kandydatów w wyborach bezpośrednich				
N	18 515	100,00	7 284	100,00
Rt + 1 = 1	3 774	20,38	6 513	89,42
Wt + 1 = 1	552	2,98	4 978	68,39
Wt + 1 = 1/Rt + 1 = 1	–	14,63	–	76,42

cd. załącznika 1

2002				
	N	%	N	%
N	7 733	100,00	2 428	100,00
Rt + 1 = 1	1 414	18,28	2 144	88,30
Wt + 1 = 1	177	2,28	1 673	68,90
Wt + 1 = 1/Rt + 1 = 1	–	12,51	–	78,03
2006				
	N	%	N	%
N	5 609	100,00	2 428	100,00
Rt + 1 = 1	1 119	19,95	2 187	90,07
Wt + 1 = 1	164	2,92	1 733	71,37
Wt + 1 = 1/Rt + 1 = 1	–	14,66	–	79,24
2010				
	N	%	N	%
N	5 173	100,00	2 428	100,00
Rt + 1 = 1	1 241	23,98	2 188	90,11
Wt + 1 = 1	211	4,07	1 576	64,90
Wt + 1 = 1/Rt + 1 = 1	–	17,00	–	72,02
2014				
	N	%	N	%
N	5 453	100,00	2 428	100,00
Rt + 1 = 1	–	–	–	–
Wt + 1 = 1	–	–	–	–
Wt + 1 = 1/Rt + 1 = 1	–	–	–	–

Źródło: obliczenia własne na podstawie PKW. Oznaczenia: Wt + 0/1 – przegrywający/wygrujący wybory bieżące (t); Rt + 1 = 1 – kandydowanie w wyborach kolejnych (t + 1) tej samej osoby; Wt + 1 = 1 – kandydowanie i zwycięstwo w wyborach kolejnych (t + 1) tej samej osoby; Wt + 1 = 1/Rt + 1 = 1 – odsetek zwycięstw w wyborach kolejnych spośród kandydujących w wyborach kolejnych (t + 1).

Załącznik 2. Statystyki podsumowujące zmiennej zależnej: przewaga kandydata (MV)

Wszystkie starty wyborcze

Rok	N	Średnia	SD	Mediana	Min.	Maks.
2002	10 161	–25,85	34,32	–40,18	–86,08	85,58
2006	8 037	–19,61	36,65	–34,20	–90,46	90,46
2010	7 601	–18,20	36,91	–31,47	–84,96	84,26
2014	7 881	–18,63	34,10	–30,42	–92,50	92,50

Starty wyborcze w obecności inkumbenta

Rok	N	Średnia	SD	Mediana	Min.	Maks.
2006	6941	–19,04	37,04	–33,66	–85,07	82,47
2010	6678	–17,52	37,37	30,59	–84,96	84,26
2014	6934	–17,91	34,18	–29,22	–87,26	83,22

Źródło: obliczenia własne na podstawie PKW.

Literatura

- Adamowicz, A. (2015). *Państwo patronalne. Relacje władzy i podległości w małej wspólnocie lokalnej*. Warszawa: ISP PAN.
- Benito, B., Bastiada, F., Vicente, C. (2013). Municipal elections and cultural expenditure. *Journal of Cultural Economics*, 37 (1).
- Boas, T.C., Hidalgo, D.F. (2011). Controlling the Airwaves: Incumbency Advantage and Community Radio in Brazil. *American Journal of Political Science*, 55 (4).
- Bober, J. i in. (2013). *Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania. Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny.
- Brambor, T., Ceneiviva, W.R. (2011). *Incumbency Advantage in Brazilian Mayoral Elections*. APSA, Annual Meeting Paper.
- Breux, S., Couture, J., Goodman, N. (2015). *Rationality of voters in small town*. Conference Paper.
- Butler, D.M. (2009). A regression discontinuity design analysis of the incumbency advantage and tenure in the US House. *Electoral Studies*, 28 (1), 123–128. DOI: 10.1016/j.electstud.2008.07.010.
- Castro, V., Martins, R. (2011). *Mayors' Reelection Choice and the Economy: Evidence from Portugal*. Public Choice, NIPE Working Paper, 6.
- Duraisamy, P., Lemennicier, B., Khouri, M. (2014). Incumbency Effect in the Indian Parliamentary Elections, 2004 and 2009: A Regression Discontinuity Approach. *Journal of Quantitative Economics*, 12 (1), 12–30.
- Fiorina, M.P. (1981). *Retrospective Voting in American National Elections*. New Haven: Yale University Press.
- Gadowska, K. (2002). *Zjawisko klientelizmu polityczno-ekonomicznego*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Gelman, A., King, G. (1990). Estimating incumbency advantage without bias. *American Journal of Political Science*, 4 (34), 1142–1164.
- Gendźwiłł, A. (2010). Bezpartyjni prezydenci miast i ich znaczenie dla lokalnej polityki. *Studia Regionalne i Lokalne*, 40 (2), 99–120.
- Gendźwiłł, A., Żółtak, T. (2012). Bezpartyjność w powolnym odwróceniu. Analiza rozpowszechnienia bezpartyjności w wyborach lokalnych w Polsce w latach 2002–2010. *Studia Regionalne i Lokalne*, 47 (1), 102–121.
- Hajnal, Z.L., Lewis, P.G., Louch, H. (2002). *Municipal Elections in California: Turnout, Timing, and Competition*. California: Public Policy Institute of California.
- Herbut, R. (2008). Model demokracji reprezentacyjnej. W: J. Juchonowski, M.S. Wolański (red.), *Studia z nauk społecznych i humanistycznych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Johnston, M. (2005). *Syndroms of Corruption. Wealth, Power, and Democracy*. Nowy Jork: Cambridge University Press.
- Krebs, T.B. (1998). The Determinants of Candidates Vote Share and Advantages of Incumbency in City Council Elections. *American Journal of Political Science*, 42 (3), 921–935.
- Kushner, J., Siegel, D., Stanwick, H. (1997). Ontario Municipal Elections: Voting Trends and Determinants of Electoral Success in a Canadian Province. *Canadian Journal of Political Science*, 30 (2).
- Lee, D.S. (2008). Randomized Experiments from Non-random Selection in U.S. House Elections. *Journal of Econometrics*, 142 (2).
- Levitt, S.D., Wolfgram, C.D. (1997). Decomposing the sources of incumbency advantage in the U.S. house. *Legislative Studies Quarterly*, 22 (1), 45–60.
- Łukowski, W. (2012). Lokalno-regionalne figuracje polityczne (analiza przypadku z północno-wschodniej Polski. W: M. Dajnowicz (red.), *Regionalne elity polityczne II i III Rzeczypospolitej*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Macdonald, B. (2014). *Estimating Incumbency Advantages in African Politics: Regression discontinuity evidence from Zambian parliamentary and local government elections*. Working paper Series 2014. London School of Economics and Political Science.

- Matson, M., Fine, T.S. (2006). Gender, ethnicity, and ballot information: Ballot cues in low information elections. *State Politics & Policy Quarterly*, 6 (1).
- Marcinkiewicz, K., Stegmaier, M. (2015). Ballot Position Effects Under Compulsory and Optional Preferential-List PR Electoral System. *Political Behavior*, 37, 465–486. DOI: 10.1007/s111109-014-9294-0.
- Moore, A.A., McGregor, R.M., Stephenson, L.B. (2015). Paying attention and the incumbency effect: Voting behavior in the 2014 Toronto Municipal Election. *International Political Science Review*. DOI: 10.1177/0192512115616268.
- Oliver, J.E., Ha, S.E. (2007). Vote Choice in Suburban Elections. *American Political Science Review*, 101 (3), 393–408. DOI: 10.1017/S0003055407070323.
- Oliver J.E., Ha, S.E., Callen Z. (2012). *Local Elections and The Politics of Small-Scale Democracy*. Princeton University Press.
- Sarpietro, S. (2014), *Determinants of Reelection in Portuguese Municipal Elections*. Work Project presented as part of the requirements for the Award of a Masters Degree in Economics from the NOVA – School of Business and Economics.
- Stonecash, J.M. (2008). *Reassessing the Incumbency Effect*. Nowy Jork: Cambridge University Press.
- Titunik, R. (2011). *Incumbency Advantage in Brazil: Evidence from Municipal Mayor Elections* (under revision). University of Michigan.
- Thistlethwaite, D.L., Campbell, D.T. (1960). Regression-Discontinuity Analysis: An Alternative to the Ex Post Facto Experiment. *Journal of Educational Psychology*, 51 (6), 309–317.
- Trounstone, J. (2011). Evidence of a Local Incumbency Advantage. *Legislative Studies Quarterly*, 36 (2), 255–280. DOI: 10.1111/j.1939-9162.2011.00013.x.
- Uppal, Y. (2009). The disadvantaged incumbents: estimating incumbency effects in Indian state legislatures. *Public Choice*, 138.
- Viega, L.G., Veiga, F.J. (2007). Political business cycles at the municipal level. *Public Choice*, 131, 45–64.
- Własiuk, T. (2011). *Przejawy klientelizmu w życiu politycznym współczesnej Polski*. Rozprawa doktorska napisana pod kier. J. Raciborskiego na Uniwersytecie Warszawskim, Wydział Filozofii i Socjologii, Instytut Socjologii, maszynopis.

Źródła internetowe

- Marshall, M., Shah, P., Ruhil, A. (2011). The Study of Local Elections. DOI: 1017/S1049096510001940, http://www.leapelections.org/Downloads/Marschall_Shah_Ruhil_2011.pdf (dostęp: 1.06.2016).
- Taylor, Z., McEleney, S. (2015). The advantages of incumbency and the determinants of municipal candidate vote share: The 2014 City of Toronto Election, <https://www.assocstrv.ca/cpsa-acsp/2015event/Taylor-McEleney.pdf> (dostęp: 1.06.2016).
- Trounstone, J. (2016). Information, Turnout, and Incumbency in Local Elections, <https://www.princeton.edu/csdp/events/Trounstone020509/Trounstone020509.pdf> (dostęp: 1.06.2016).

Cytowanie

- Bartnicki, S. (2016). Uwarunkowania przewagi kandydatów w wyborach bezpośrednich do gminnej egzekutywy. *Acta Politica Polonica*, 2 (36), 35–48. DOI: 10.18276/ap.2016.36-03.